

نقد کتاب

روز-ا ونز، جیمز. تئاتر تجربی؛ از استانیسلاوسکی تا پیتر بروک. ترجمه مصطفی اسلامی. چاپ اول: تهران: سروش، ۱۳۶۹ [توزیع ۱۳۷۰]. ۳۰۰ ص. مصور. واژه‌نامه. کتابنامه. ۱۰۰۰ ریال

جیمز روزا- ونز، از پژوهندگان و صاحب‌نظران طراز اول در نقد و نقل تئاتر مدرن است. کتاب تئاتر تجربی به عنوان چشم‌اندازی از پایان قرن بیستم در قلمرو نمایش، اکنون اعتبار و وجه‌ای کلاسیک یافته است. تئاتر تجربی شعبه و شاخه‌ای مهم از تئاتر معاصر است. این نوع تئاتر با بهره‌وری از شیوه و روشی آزمون و خطا، به ابزار و وسایل تازه‌ای در بیان هنر تئاتر دست یافته است.

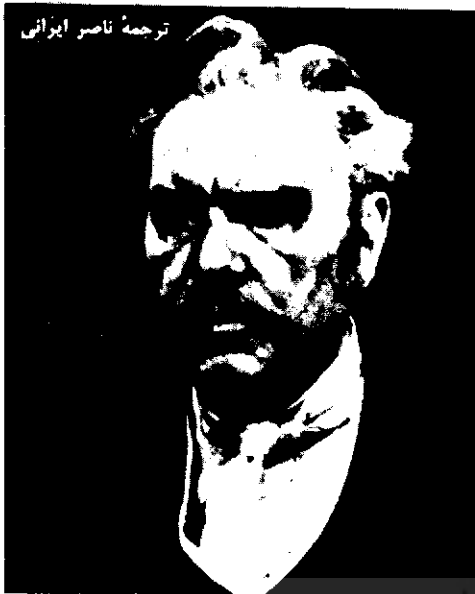
معرفی و نقد برخی کتابها و نشریات تازه هنری

همایون علی‌آبادی

تئاتر تجربی، آزمون بلافصل تئاتر مدرن در اقلیم و اسلوب هستن، و تجربه کردن راه‌های نرفته، و حتی میان‌بر زدن است. اگر چه در هنر راه میان‌بر وجود ندارد، اما تئاتر تجربی با اتکا بر اصل تجربه می‌کوشد تا با میسر ساختن اصل آزمون و خطا، صیت این هنر را به بلندا و آسمانها برساند و خوشا این همه عشق و علقه به تئاتر که در قاب و چشم‌اندازی از کلمات و واژگان نقر و نقل و نقد شده است.

پیش از این، بخشهایی از کتاب تئاتر تجربی در مجله رودکی (تابستان ۱۳۵۶) با خامه فرهاد مجدآبادی ترجمان نه چندان دقیقی یافته بود و هم اینک مصطفی اسلامی که آشنای با صفای دیگری از خطه هنر تئاتر است، همت و حمیت را یکسره بر ترجمه خوب و خواندنی کتاب جیمز روزا- ونز نهاده که پیشاپیش مأجور و مشکور و به فضل حق مغتنم است. ویژگی اساسی کتاب، نگاه بسیار متقن و عرضه شواهد و نمونه‌های آشنا و کم‌وبیش نزدیک به حومه‌های حدسند. چند سالی در شیراز در متن کشاکش بین کهنه و نو، و سنت و بدعت شاهد عرضه آثاری از گروتوفسکی، بروک، رابرت ویلسن، گراهام و نیکلایس بودیم و زمانه بهترین گواه این قلم است که همان هنگام ترجیح بند «دائماً یکسر نباشد حال دوران، غم مخور»، زمزمه و بلکه پیچ‌پچه راه بود و اکنون شکرکان محنت بی‌حدوشمار آخر شد. در هر حال

ترجمه ناصر ایرانی

دامن سخن برجینیم و گل چینیم و کتاب ۱ و نورا برصدر هر مراسله بنشانیم که به قول قائلش بوی گل را از که جویم، از گلاب.

کتاب شامل ۱۹ بخش و نیز پیشگفتار، کتابنامه، برای مطالعه بیشتر، واژه نامه فارسی-انگلیسی و انگلیسی-فارسی و فهرست راهنماست.

عناوین بخشها را مرور می‌کنیم: مقدمه، زندگی استانیسلاوسکی در هنر، مکتب واقعگرایی، میر هولده و آوانگارد روسی، تایروف و تئاتر ترکیبی، دستاورد و اختناگوف، کریگ و آپیا/دیداریها، کوپو/ پدرا تئاتر مدرن، راینهارت، پیسکاتور و برشت، تئاتر وجد/ آرتو، اخلویکوف و ساواری، سهم رقص مدرن/ مارتاگراهام و آلون نیکلائیس، دیگر تجربیات امروز در آمریکا، ریچارد فورمن، رابرت ویلسون و تئاتر نان و عروسک، آناهلیرین و کارگاه رقص، گروتوفسکی و تئاتر بی چیز، گروتوفسکی و سفر به شرق، یوجنیو باربا و تئاتر سوم، کوهستانی با غارهای فراوان: پیتر بروک، آلفرد وولفسن و روی هارت، به سوی سال ۲۰۰۰. برای عموم علاقه‌مندان و پژوهشگران قلمرو ناپیدا کرانه تئاتر، مطالعه این کتاب خوب اکیدا توصیه می‌گردد. این سخن شیخ اجل را همین جای یاد آوریم که فرمود:

مرد هنرمند هنریشه را

عمر دو بایست در این روزگار

تا به یکی تجربه آموختن

در دگری تجربه بردن به کار

این اصل مهم بر سرتاسر کتاب او نیز سایه افکنده که عمر دوباره در کار هنر و هستی، ممکن و مقدور نیست. پس قدر مقدّر آنکه یک بار خطا کنیم و همان بار نیز راه پالایش و ویرایش پیش گیریم تا سخن شیخ شیراز تعلیق به محال، و احاله به مجهول تلقی نگردد.

ایسن، هنریک. جان گابریل بودکمن [نمایشنامه]. ترجمه ناصر ایرانی. چاپ اول. تهران: سروش، ۱۳۶۹ [توزیع ۱۳۷۰]. ۱۲۷ ص. ۴۵۰ ریال

اثر دیگری است از هنریک ایسن (۱۸۲۸ - ۱۹۰۶)

م.)، انقلابی کبیر و درام نویس گرانسنگ قلمرو تئاتر. آثار ایسن منشأ خلق آثار مهمی در عرصه هنر تئاتر است که به عنوان عصر نمایشهای خوش ساخت (well Made play) در تاریخ تئاتر معاصر معرفی شده است. ساختار متون، محکم و منسجم، گویا و بلیغ است و برای صحنه نمایش توانایی و پایاب و طرائف و ظرائف فراوان دارد. جان گابریل بودکمن یک اثر خوش ساخت با محتوایی همواره ایسنی و بافتی بسیار نمایشی و صحنه‌ای است. ترجمه ناصر ایرانی نیز بر این همه، مزید گشته و نمایشنامه مذکور را اثری ساخته و پرداخته برای اجراست.

این نمایشنامه شباهتهایی کلی با خانه عروسک، و خاصه از نظر محتوا با هداگابیلر دارد. محور و مدار این اثر ایسن نیز همانند سایر آثارش بر «زن-مادر» به عنوان مهب هر نوع کنش و واکنشی است. مطالعه و تدقیق این اثر به همه پژوهندگان و علاقه‌مندان تئاتر توصیه می‌شود.

پویش [مجموعه‌ای در باره هنر و ادبیات کودکان و نوجوانان]: زیر نظر سیروس طاهباز. چاپ اول. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۶۹. ۱۶۰ ص. ۵۰۰ ریال

فصلنامه تئاتر. شماره ۹-۱۰ (بهار و تابستان ۱۳۶۹).
در این شماره می‌خوانیم: «تحول و گسترش تئاتر
کشور»، علی منتظری/ «یک تصویر در دو آینه»، خسرو
شهریاری/ «تمثیلات ۱۲۷۶ و مردم گریز ۱۲۸۶»،
ایرج افشار/ «سالن نمایش زرتشتیان و تئاتر سیروس»،
آندرانیک هویان/ «تئاتر ایرانی»، آلكساندر خوتسكو؛
جلال ستاری/ «گفتگو با كاظم شیرین سخن»، داود
فتحعلی بیگی/ «مجلس شهادت امام حسین (ع)»،
محمد حسن رجایی زفره‌ای/ «تاریخچه تئاتر در
تبریز»، امیر علیزادگان/ «تراژدی چیست»، بهزاد
قادری/ «تئاتر گیلان و بازیابی چهره انسانی آن»،
فرامرز طالبی/ «در باره اسب چوبی»، حسین
کارگری/ «کتابشناسی نمایشهای رادیو»، الهه‌زاده
محمدی و سهیلا احمدی فرد.

تأکید و توجه ما در این شماره بر کار با ارزش
«کتابشناسی نمایشهای رادیو» است. روزی اگر
متدولوژی پژوهشهای تئاتری ما روشن و کامل گردد،
بی‌گمان در آن روز هنر چشم و چراغ جامعه ما، تئاتر
خواهد بود. تلاشهای فصلنامه تئاتر و نیز کوششهای
مثمر ثمر و مفید پژوهندگان و گردآورندگان جوان و
کوشنده ما مورد تقدیر است. امید که اصل شتاب و
عجله را از کارها برگیریم و با صبر و مدارا و تحمل، که
اساس هر پژوهش علمی است، بتوان محصول و
فراورده را به تحقیق علمی نزدیکتر کنیم. کار الهه‌زاده
محمدی و سهیلا احمدی فرد در گردآوری و تحقیق و
دست آخر کتابشناخت نمایشهای رادیو، سپاس
بی‌قیاس دارد، و نیز از اصحاب فصلنامه تئاتر که امکان
باز تافت این همه را فراهم آورده‌اند.

مقدادی، بهرام. شناختی از کافکا. چاپ اول. تهران: نشر
گفتار، ۱۳۶۹ [توزیع ۱۳۷۰]. ۲۵۶ ص. مصور.
کتابنامه. ۱۸۰۰ ریال

در این کتاب می‌خوانیم: پیشگفتار، فصل اول:
شناختی از کافکا، فصل دوم: کافکا و خانواده‌اش،
کافکا و زادگاهش، کافکا و کی‌پرگور، کافکا و
سوررئالیسم و اکسپرسیونیسم، سبک و زبان کافکا،

کافکا و ازدواج، کافکا در جهان غرب و شوروی.
فصل سوم/ ۱۹۱۲ - داوری آمریکا و مسخ، فصل
چهارم/ ۱۹۱۴ - گروه محکومین و محاکمه، فصل
پنجم/ ۱۹۱۶ - مجموعه پزشک دهکده، فصل ششم/
۱۸-۱۹۱۷ - گراگوس شکارچی و دیوار بزرگ چین،
فصل هفتم/ ۱۹۱۲ - قصر، هنرمند، گرسنگی و
كاوشهای يك سگ. سخن آخر/ ۱۹۳۲ - لانه.
کتابنامه و فهرست اعلام.

اصل کتاب دکتر مقدادی، کافکا شناس و آگاه از قلمرو
ادب معاصر، بر کتاب گفتگو با کافکا نوشته گوستاو
یانوش پایه‌ریزی شده و سخن تازه و بکر و بدیع در باره
کافکا، هیچ ندارد. در هر حال مجموعه‌ای است برای
دانشجویان و خوانندگان نوبرآمده و جوان، با تأکید بر
سبق فضل دکتر مقدادی در کار ادبیات آلمانی، خاصه
غوص و فحوص در کار کافکا.

گلدمن، لوسین. نقد تکوینی. ترجمه محمدتقی غیائی.
چاپ اول. تهران: بزرگمهر، ۱۳۶۹. ۱۸۱ ص. ۹۰۰
ریال.

در این دفتر می‌خوانیم: زندگینامه لوسین گلدمن،
ساختگرایی چیست؟، ساختگرایی تکوینی، قوانین
عمده ساختار، اهمیت مفهوم آگاهی ممکن،
ساختگرایی تکوینی و آفرینش ادبی، بیان و پیکره،
وابستگی متقابل جامعه و پیکره‌های ادبی، عصیان
ادبیات در تمدنهای پیشرفته، و بالاخره والرئ: آقای
تست.

این کتاب سودمند مزین است به ترجمه آگاهانه و
استادانه دکتر محمدتقی غیائی، معرف مشاهیر و متأثر
ادب معاصر فرانسه در کسوت زبان فارسی. دکتر غیائی
با همان عبارهای نام‌آشنای پاروپیرار، کتابی ارزنده را
برای ترجمه برگزیده که مطالعه و غور و غوص در آن بر
اهل ادب ضروری است.

گلدمن از ناقدان سرشناس است و دیدگاههای او جای
تأمل و درنگ دارد. با امید به انتخابهای مهم و کارساز و
راهگشای دکتر محمد تقی غیائی در راه پر مخاطت و
ناهموار و ناسپاس ترجمه و تنقیح و تصحیح.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی